

รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย*

Sustainable Community Solid Waste Management Model Bases on A New Normal: Case study in Loei Province

โสภณ สุวรรณรัตน์ และเกรียงศักดิ์ สร้อยสุวรรณ

Sophon Suwannarat and Kriangsak Soisuwan

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Loei Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: p_nine44@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน รวมถึงเพื่อพัฒนาและประเมินรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย เป็นผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนระดับจังหวัด อำเภอ และท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญ จำนวน 47 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์สภาพและปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน และแบบประเมินรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน พบว่า จังหวัดเลยซึ่งเป็นหน่วยบริหารและมอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยดำเนินงาน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย แบ่งการจัดการเป็นระดับต้นทาง กลางทาง และปลายทาง จากการวิจัยได้การดำเนินงานของจังหวัดเลยมีปัญหา ด้านนโยบาย การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนที่ระดับต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ตลอดจนด้านการกำกับติดตาม
2. การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่:กรณีศึกษาจังหวัดเลย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์สภาพและปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของจังหวัดเลย

*ได้รับบทความ: 3 มีนาคม 2565; แก้ไขบทความ: 16 พฤษภาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 29 มิถุนายน 2565

Received: March 3, 2022; Revised: May 16, 2022; Accepted: June 29, 2022

โดยนำข้อมูลที่ได้ประชุมเชิงปฏิบัติการในการระดมความคิดเห็นและความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วยขั้นตอน กระบวนการ องค์ประกอบ กลไกและมาตรการในการขับเคลื่อน ด้านนโยบาย ด้านการจัดการ 3 ระดับ คือ ระดับต้นทาง ด้วยหลักการ $9R_s + 3New$ ระดับกลาง ด้วยหลักการ $8R_s + 1New$ ระดับปลายทางด้วยหลักการ $1R+1New$ และด้านการกำกับติดตาม

3. การประเมินรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษา จังหวัดเลย พบว่า รูปแบบโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.81$) โดยด้านการจัดการ ($\bar{x} = 4.89$) รองลงมาคือ ด้านนโยบาย และด้านการกำกับติดตาม ($\bar{x} = 4.78$) ตามลำดับ

คำสำคัญ: รูปแบบ; การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืน; วิถีชีวิตใหม่

Abstract

The objectives of this research were to study the condition and problems of community solid waste management as well as to develop and assess a sustainable community solid waste management model based on a new normal. Case study in Loei Province The target groups used in the research were stakeholders in community solid waste management at the provincial, district, local level 47 government agencies involved and qualified persons with knowledge and expertise. Research tools are: An interview form for the condition and problems of community solid waste management and an assessment form for sustainable waste management based on a new normal. Case study in Loei Province Analyze data with content analysis.

The research found that:

1. The conditions and problems for community solid waste management were: Loei Province operates as an administrative unit and is assigned to a local administrative organization as an operating unit which has the powers and duties under the law The management is divided into source, middle and destination levels. From the research, the operation of Loei Province has policy problems. Community solid waste management at the source level mid way and destination as well as in the field of supervision

2. Developing a sustainable community solid waste management model based on a new normal Case study in Loei Province. The researcher analyzed the condition and problems of community solid waste management in Loei Province. By using the information

obtained in the workshop for brainstorming opinions and approval from experts, consisting of steps. Processes, components, mechanisms and measures to drive policy and management in 3 levels: Entry level with 9 R_s + 3New principle. Mid-level with the principle of 8R_s + 1New Destination level with 1R+1New principles and monitoring aspects.

3. Assessment of sustainable community solid waste management model based on new way of life Case study in Loei Province. It was found that the overall pattern was appropriate at the highest level ($\bar{x} = 4.81$). In terms of management, it is the most appropriate number one ($\bar{x} = 4.89$). In terms of policy and governance, the second most appropriate was followed ($\bar{x} = 4.78$).

Keywords: model; sustainable community solid waste management; new normal

1. บทนำ

ปัญหาวิกฤตของขยะมูลฝอยชุมชนเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และเป็นสาเหตุลำดับต้นๆ ของปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของสิ่งมีชีวิตและสังคมของมนุษยชาติเป็นอย่างยิ่ง แต่ละปีมีขยะมูลฝอยชุมชน (Municipal Solid Waste) เกิดขึ้นปีละมากกว่า 2.1 พันล้านตัน แต่มีประมาณ 323 ล้านตันเท่านั้น ที่จะถูกนำไปเข้าสู่กระบวนการรีไซเคิล และอีกกว่า 950 ล้านตันยังถูกกำจัดทิ้งอย่างไม่ยั่งยืนในปี พ.ศ. 2561 ประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยต่างๆ ประมาณ 27.93 ล้านตัน หรือประมาณ 76,529 ตันต่อวัน ในการนี้ได้ขะดังกล่าวถูกนำไปกำจัดอย่างถูกต้องประมาณ 10.85 ล้านตัน ถูกนำไปใช้ประโยชน์ 9.76 ล้านตัน และที่เหลืออีก 7.32 ล้านตัน ยังนำไปจัดการอย่างไม่ถูกต้อง (กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561)

การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนจึงเป็นหน้าที่ของทุกหน่วยงาน ทุกองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนทั้งประชาชนทุกคนที่จะต้องช่วยกันในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนและค้นหารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนให้มีความยั่งยืนตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 258 บัญญัติให้รัฐดำเนินการปฏิรูปประเทศอย่างน้อยในด้านต่างๆ ให้เกิดผลดังมาตรา 258 ข.(3) จัดให้มีระบบจัดการและกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านอื่นๆ ได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560)

จังหวัดเลยได้ดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ขับเคลื่อนแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559-2564) ของกระทรวงมหาดไทยที่ให้ความสำคัญและตระหนักในปัญหาดังกล่าว ผ่านทางแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ตาม

แนวทางพระราชรัฐ ประจำปี พ.ศ. 2561 มุ่งเน้นการจัดการขยะมูลฝอย ณ ต้นทางโดยการมีส่วนร่วมของภาครัฐและประชาชน (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดเลย, 2562) จนทำให้ในปี 2561 และ 2562 จังหวัดเลยได้รับรางวัลชนะเลิศของกลุ่มจังหวัดขนาดกลาง ตามโครงการจังหวัดสะอาด แต่อย่างไรก็ตามจังหวัดเลยยังพบปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนที่ยังต้องได้รับการแก้ไขอย่างชัดเจน ในเรื่องของความยั่งยืน รวมถึงเมื่อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เริ่มแพร่เข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2563 วิธีการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือบนฐานวิถีชีวิตใหม่ ได้ส่งผลให้ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนเพิ่มขึ้นจำนวนมาก กล่าวคือมีการใช้หน้ากากอนามัยเพิ่มมากขึ้นทั่วประเทศประมาณ 1.5-2 ล้านชิ้นต่อวัน จนกลายเป็นขยะพิษหรือขยะติดเชื้อ ซึ่งมีทั้งหน้ากากอนามัยที่ทิ้งอย่างถูกวิธี ผ่านการคัดแยกแล้ว แต่ยังมีหน้ากากอนามัยที่ทิ้งไม่ถูกวิธีปะปนมากับขยะมูลฝอยชุมชนด้วย นอกจากนี้ยังมีขยะพลาสติกเพิ่มมากขึ้นจากที่ผ่านมาถึง ร้อยละ 15 อันเนื่องมาจากรูปแบบการบริโภคและการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปของสังคม (กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561)

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวเพื่อให้การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนเป็นไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผู้วิจัยจึงได้ทำการพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่าง

ยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลยขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนดังกล่าว

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย
3. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคม

ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยการวิจัยครั้งนี้มุ่งพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่เกี่ยวกับด้านนโยบายด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง ปลายทาง และด้านการกำกับติดตามที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตในรูปแบบวิถีชีวิตใหม่ทั้งวิถีคิด วิถีเรียนรู้ วิธีการสื่อสาร วิถีปฏิบัติ และการจัดการ โดยการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เน้นความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมส่วนรวมตามแนวทางการปฏิบัติทางวิชาการที่ถูกต้อง

ขอบเขตด้านพื้นที่ใช้จังหวัดเลย ซึ่งเป็นจังหวัดที่ได้รับรางวัลจังหวัดสะอาด ปี 2561 และ

2562 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในระดับหนึ่ง จากการติดตามยังพบว่าจังหวัดเลยยังมีปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนที่ยั่งยืน เป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19)

ขอบเขตของกลุ่มเป้าหมายการวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน มี 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารระดับจังหวัดและอำเภอ จำนวน 19 คน 2) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ จำนวน 19 คน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน จำนวน 9 คน รวมทั้งสิ้น 47 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา ปี 2562-2564

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพและปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน โดยใช้ประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ที่มีคำสำคัญ (Key words) ประกอบไปด้วยประเด็น

สภาพการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน โดยใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย ที่มุ่งประเมินระดับความเหมาะสมของรูปแบบประเด็นด้านนโยบาย ด้านการจัดการในระดับต้นทาง ระดับกลางทาง ระดับปลายทาง และประเด็นด้านการกำกับติดตาม ที่ผ่านการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) (วิชิต อุ๋อัน, 2550) ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.0 ตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient method) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach, 1951) ค่าเฉลี่ยเท่ากับ .894 วิเคราะห์ข้อมูลจากความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน กำหนดระดับคะแนนและการแปลความหมายคะแนนจากคะแนนเฉลี่ย โดยใช้สูตรคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้น (Interval Scale) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2549, หน้า 129) ได้ค่าความกว้างที่ 0.80

ตารางที่ 1 การแปลความหมายการประเมินรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย

ระดับคะแนน	ระดับความเหมาะสม	ระดับคะแนนเฉลี่ย	ระดับความเหมาะสม
5	มากที่สุด	4.21 – 5.00	มากที่สุด
4	มาก	3.41 – 4.20	มาก
3	ปานกลาง	2.61 – 3.40	ปานกลาง
2	น้อย	1.81 – 2.60	น้อย
1	น้อยที่สุด	1.00 – 1.80	น้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน 3 ระยะได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย และระยะที่ 3 ประเมินรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย

การวิเคราะห์และการตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลแนวคิดที่ได้จากการทบทวนงานวิจัย หนังสือ เอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และบันทึกจากการสนทนากลุ่ม นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดกลุ่มข้อมูล (Categories) เนื้อหาที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ ทำการเชื่อมโยงเนื้อหาแต่ละส่วนเข้าด้วยกันเพื่อหาข้อสรุป (Conclusion) ทั้งในภาพรวมและส่วนย่อยของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยสรุปประเด็นสำคัญหลังจากได้ข้อสรุปแล้ว นำข้อมูลสรุปนั้นกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอ่าน เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญยืนยันความถูกต้องหรือปรับข้อมูลให้ถูกต้องตรงตามสภาพการณ์จริง ก่อนสร้างข้อสรุปในครั้งสุดท้าย

4. สรุปผลการวิจัย

1. จากผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานของจังหวัดเลยพบว่ามีการดำเนินงานโดยมีจังหวัดเป็นหน่วยกำกับด้านนโยบาย มอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายด้วยกรอบแนวคิดในการจัดการขยะภายใต้ Road map การจัดการ

ขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เป็นแนวทางการปฏิบัติ และมีการกำหนดกรอบการติดตามประเมินผลและตัวชี้วัดที่เป็นระบบตามที่ระบุไว้ในแผนปฏิบัติการ มีการจัดกลุ่มพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับการกำจัดมูลฝอย (Clusters) เป็น 5 กลุ่ม เน้นกระบวนการจัดการโดยใช้หลัก 3R : Reduce (ใช้น้อย) Reuse (ใช้ซ้ำ) Recycle (นำกลับมาใช้ใหม่) เป็นวิธีการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน แบ่งการดำเนินการออกเป็นมิติคือ มิติด้านทาง ลดปริมาณ และคัดแยกขยะมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด มิติด้านทาง เพิ่มประสิทธิภาพการเก็บขนขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมิติปลายทาง มีการกำกับติดตามการดำเนินการจัดการขยะชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการกำหนดตัวชี้วัดที่ครอบคลุมการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ภายใต้แผนปฏิบัติการการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนจังหวัดสะอาด

แต่อย่างไรก็ตามแม้การดำเนินการของจังหวัดเลยจะได้รับรางวัล “จังหวัดสะอาด” 2 ปี ต่อเนื่อง แต่จากปริมาณขยะสะสมของจังหวัดยังสะท้อนให้เห็นถึงความไม่ยั่งยืนในการบริหารจัดการ (สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเลย, 2563) จากการวิจัยถึงพบว่าจังหวัดเลยมีปัญหาในการดำเนินการดังนี้

ด้านนโยบาย ที่เกิดจากความไม่ต่อเนื่อง และการขับเคลื่อนของผู้บริหารระดับสูง ปัญหาด้านข้อกฎหมายและการมอบอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่กำจัดขยะ รวมไปถึงการไม่กำหนดมาตรการเชิงนโยบายในการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับ

เด็กและเยาวชน งบประมาณที่ไม่สอดคล้องกับพื้นที่ และจำนวนขยะที่ต้องจัดการ การมีส่วนร่วมภาคประชาชน ผู้ประกอบการ ภาคเอกชน หน่วยงานต่างๆ

ด้านการจัดการการ พบว่า ระดับต้นทาง ประชาชนยังมีปัญหาเกี่ยวกับทัศนคติ ความเชื่อ ความรับผิดชอบ ความตระหนัก ยังขาดความรู้ ต่อการจัดการขยะในครัวเรือน รวมถึงขาดแรงกระตุ้น ที่เป็นแรงจูงใจของประชาชนการมีส่วนร่วมของ ภาคประชาชนยังไม่มีมากเท่าที่ควร การไม่ปฏิบัติตามหลักการ 3Rs ไม่คัดแยกขยะอินทรีย์หรือขยะ เปียกอย่างจริงจัง ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายต่างๆ ของ ประชาชน ในระดับกลางพบว่าเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีปัญหาในเรื่องของทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ ความตระหนัก ความรู้และความรับผิดชอบ ในการจัดการหรือปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการ ขยะมูลฝอยด้วยเช่นกัน ปัญหางบประมาณและ บุคลากรไม่สอดคล้องกับการเก็บขนและการกำจัด ขยะจำนวนมาก การไม่บังคับกฎหมายอย่าง เคร่งครัดของเจ้าหน้าที่ และในระดับปลายทาง พบปัญหาที่เรื่องการขอใช้สถานที่ในการจัดการ ขยะมูลฝอยชุมชนที่ติดขัดกฎหมายของหน่วยงาน เจ้าของพื้นที่ ส่งผลให้สถานที่กำจัดขยะไม่เพียงพอ จึงทำให้มีปริมาณขยะสะสมจำนวนมาก ทั้งนี้ภาย ใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส โควิด-19 (Covid-19) ส่งผลกระทบต่อชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนโดยตรง จากรายงาน ข้อมูลของสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จังหวัดเลย (2562) ยังชี้ให้เห็นถึงปริมาณขยะติด เชื้อจำนวนมากที่ไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง ตามหลักวิชาการ ในภาพรวมของการจัดการขยะ

มูลฝอยชุมชนของจังหวัดเลยพบว่าการกำกับ ติดตามผลการปฏิบัติงานของฝ่ายนโยบายยังไม่ ครอบคลุมกระบวนการในการบริหารจัดการทั้ง ระบบ ตัวชี้วัดไม่มีความครอบคลุม และวิธีการ ติดตามยังเป็นการติดตามที่ไม่ครอบคลุมถึงระดับ ปฏิบัติการ ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางรายดังนี้

“ยังไม่มีการสั่งการที่ชัดเจน โยกย้ายบ่อย ทำให้การขับเคลื่อนขาดการต่อเนื่อง” (สนทนากลุ่มย่อย, เดือนเมษายน 2564)

“อบต.บางแห่งออกข้อบัญญัติ แต่ไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมกับชาวบ้าน ได้ ทำให้ถูกใจก็กลัวว่าเลือกตั้งสมัยหน้า ประชาชน จะไม่เลือก มันกระทบต่อฐานเสียงในการเลือกตั้ง ถ้าออกก็เป็นข้อบัญญัติที่ไม่ได้กำหนดให้การคัด แยกขยะเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคน” (สนทนากลุ่มย่อย, เดือนเมษายน 2564)

“ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนใน ระดับต้นทางส่วนใหญ่ เกิดมาจากการไม่เข้าใจของ คนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความไม่เข้าใจในประเภท ของขยะ วิธีการจัดการ หรือแม้แต่ทำไมต้องให้ คนในชุมชนจัดการ ทำไมถึงไม่ใช่หน้าที่ของ องค์การภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการให้” (สนทนากลุ่มย่อย, เดือนเมษายน 2564)

“ขาดความร่วมมืออย่างจริงจังในระดับ ครัวเรือน ประชาสัมพันธ์อย่างไรก็ได้แต่เพียงรับรู้ ไม่ปฏิบัติ ไม่ร่วมมืออะไรทั้งสิ้น ประชาชนยังไม่ สนใจคัดแยกขยะ บอกว่าไม่จำเป็นอย่างไรก็ต้องนำไปทำลาย” (สนทนากลุ่มย่อย, เดือนเมษายน 2564)

“ของเป็นขยะแล้ว จะเอากลับมาใช้ได้ อย่างไม่ เสียเวลาล้าง ไม่มีที่เก็บ จะให้เอาขยะมา

สะสมทำไม่ ตอนลงไปบอกประชาชนเขาก็ตอบกลับมาแบบนี้” (สนทนากลุ่มย่อย, เดือนเมษายน 2564)

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย ประกอบด้วย องค์ประกอบนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่ ได้แก่ การกำหนดนโยบายจังหวัดที่ชัดเจน เป็นไปในทิศทางเดียวกันและมีความต่อเนื่องในประเด็นสำคัญๆ ได้แก่ 1) การเอาจริงเอาจังของผู้บริหารระดับสูงของจังหวัด โดยกำหนดให้เป็น “วาระจังหวัด” 2) การกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติเทศบัญญัติ ที่เกี่ยวข้องการบังคับใช้ให้จริงจังและเกิดผลเป็นรูปธรรม 3) บูรณาการงบประมาณจากทุกภาคส่วนมาเพื่อขับเคลื่อนวาระจังหวัด 4) การเปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้ประกอบการภาคเอกชน ส่วนราชการ หน่วยงาน ภาคีเครือข่าย เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง 5) กำหนดกิจกรรมหรือกลยุทธ์ที่เป็นแรงจูงใจให้กับประชาชน ชุมชน อำเภอ หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน 6) การกำหนดแนวทางการจัดหาพื้นที่เพื่อใช้ในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนที่ชัดเจน 7) กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปลูกฝังจิตสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่ ให้แก่เด็ก และเยาวชน 8) กำหนดกิจกรรมหรือกลยุทธ์ที่เป็นแรงจูงใจ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่

การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่ ประกอบด้วย ขั้นตอน

กระบวนการ องค์ประกอบ กลไก หลักการและมาตรการในการขับเคลื่อนด้านการจัดการ 3 ระดับ คือ ระดับต้นทางด้วยหลักการ $9R_s + 3New$ ระดับกลาง ด้วยหลักการ $8R_s + 1New$ ระดับปลายทาง ด้วยหลักการ $1R + 1New$ ดังนี้

การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่ระดับต้นทาง ตามหลัก $9R_s + 3New$ ดังนี้ R_1 (Rethink) การปรับวิธีคิด จิตสำนึก ทักษะคติ เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน, R_2 (Responsibility) ความรับผิดชอบ, R_3 (Regulator) การตราระเบียบ ข้อบัญญัติ และเทศบัญญัติ และการบังคับใช้กฎหมาย, R_4 (Reduce) การลดการใช้, R_5 (Reuse) การใช้ซ้ำ, R_6 (Recycle) การปรับปรุงกลับมาใช้ใหม่, R_7 (Return wet Waste) การจัดการขยะอินทรีย์หรือขยะเปียก, R_8 (Rapid Moving Unit) หน่วยเคลื่อนที่เร็วจัดเก็บขยะมูลฝอยชุมชน, R_9 (Reward) รางวัล หรือ แรงจูงใจ, New_1 (New Value Added) การสร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะมูลฝอยชุมชน New_2 (New Welfare the Waste Fund) สวัสดิการใหม่จากกองทุนหรือธนาคารขยะมูลฝอยชุมชน และ New_3 (New Normal) การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบนฐานวิถีชีวิตใหม่ ต้นทาง

การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่ระดับกลางทาง มีกลไกในการจัดการประกอบด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมดในจังหวัด ยกเว้นองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งมอบหมายให้รับผิดชอบจัดการเฉพาะขยะมูลฝอยอันตรายทั่วจังหวัด การจัดการ ได้แก่ การเก็บ การคัดแยกรอบที่สอง การรวบรวมและ

ขนส่งไปสู่ปลายทาง ซึ่งดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยหลักการ $8R_5 + 1New$ ดังนี้ R_1 (Rethink) ปรับวิธีคิดจิตสำนึก ทศนคติเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน, R_2 (Responsibility) ความรับผิดชอบ, R_3 (Regulator) การปรับปรุงพัฒนาและการบังคับใช้กฎหมาย ข้อบัญญัติ เทศบัญญัติ และระเบียบที่เกี่ยวข้อง, R_4 (Reuse) การใช้ซ้ำ, R_5 (Recycle) การปรับปรุงกลับมาใช้ใหม่, R_6 (Return wet waste) การจัดการขยะอินทรีย์หรือขยะเปียก, R_7 (Rapid Moving Unit) หน่วยเคลื่อนที่เร็วจัดเก็บขยะมูลฝอยชุมชน, R_8 (Reward) รางวัลหรือแรงจูงใจ และ New_1 (New Normal) การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบนฐานวิถีชีวิตใหม่กลางทาง

การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่ระดับปลายทาง ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหลักการ $1R + 1New$ R_1 (Regulator) มีกฎหมายและอนุบัญญัติรองรับการจัดการและ New_1 (New Normal) การกำจัดขยะมูลฝอยชุมชนบนฐานวิถีชีวิตใหม่ปลายทาง

การกำกับติดตามการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่กลไกการ

กำกับติดตาม ประกอบด้วย 1) คณะกรรมการจัดการสิ่งปฏิกูลมูลฝอยจังหวัด 2) คณะทำงานโครงการ “จังหวัดสะอาด” 3) ผู้บริหารระดับจังหวัด 4) ผู้บริหารระดับอำเภอ 5) ผู้บริหารระดับท้องถิ่น และ 6) คณะกรรมการประจำคุ้มบ้าน/ชุมชน ประเด็นที่กำกับติดตาม ประกอบด้วย 1) การดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลและนโยบายของจังหวัด 2) ตัวชี้วัดในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน 3) ทรัพยากรที่ใช้ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน 4) การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง 5) กำหนดระยะเวลา/ความถี่ในการกำกับติดตามของกลไกที่มีความเหมาะสม และ 6) ปัญหา อุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

การรายงานผลการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ได้แก่ 1) การรายงานระบบ E-Report 2) รายงานผ่านระบบสารสนเทศกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (ม.ฝ.2) และ 3) กลุ่มไลน์

3. การประเมินรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย

ตารางที่ 2 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย ($n = 9$)

ประเด็นความเหมาะสม	ระดับความเหมาะสม		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่	4.78	.441	เหมาะสมมากที่สุด

ประเด็นความเหมาะสม	ระดับความเหมาะสม		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
2. ด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่	4.89	.333	เหมาะสมมากที่สุด
3. ด้านการกำกับติดตามการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่	4.78	.441	เหมาะสมมากที่สุด
รวม	4.81	.242	เหมาะสมมากที่สุด

จากตาราง พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 ท่าน เห็นว่ารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย มีความเหมาะสมโดยรวมมากที่สุด ($\bar{x} = 4.81$) โดยเห็นว่รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่ด้านการจัดการ มีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{x} = 4.89$) รองลงมาคือ ด้านนโยบาย และด้านการกำกับติดตาม ($\bar{x} = 4.78$) ตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

สภาพและปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน มีการดำเนินงานโดยมีจังหวัดเป็นหน่วยกำกับด้านนโยบาย มอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายด้วยกรอบแนวคิดในการจัดการขยะภายใต้ Road map การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) กำหนดเป็นแนวทางการปฏิบัติ และมีการกำหนดกรอบการติดตามประเมินผลและตัวชี้วัดที่เป็นระบบตามที่ระบุไว้ในแผนปฏิบัติการ มีการจัดกลุ่มพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับ

การกำจัดมูลฝอย (Clusters) เป็น 5 กลุ่ม เน้นกระบวนการจัดการโดยใช้หลัก 3R_s: Reduce (ใช้น้อย) Reuse (ใช้ซ้ำ) Recycle (นำกลับมาใช้ใหม่) เป็นวิธีการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน แบ่งการดำเนินการออกเป็นมิติคือ มิติด้านทางลดปริมาณและคัดแยกขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด มิติกลางทาง เพิ่มประสิทธิภาพการเก็บขนขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมิติปลายทาง มีการกำกับติดตามการดำเนินการจัดการขยะชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการกำหนดตัวชี้วัดที่ครอบคลุมการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ที่เป็นไปตามกรอบแผนปฏิบัติการการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” สอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จังหวัดลำพูน (2560) ที่ใช้แนวทางเดียวกันในการบริหารจัดการ โดยให้จังหวัดเป็นผู้กำหนดนโยบาย รูปแบบแนวทางในการบริหารจัดการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปปฏิบัติ ด้วยวิธีการแบ่งกลุ่มเขตรับผิดชอบ (Clusters) ในลักษณะเดียวกัน มีการบริหารจัดการในระดับต้นทาง กลางทางและปลายทาง เน้นวิธีปฏิบัติที่ลดปริมาณขยะจากต้นทางตามหลักการ 3R_s ในการบริหารจัดการขยะ

มูลฝอยชุมชน ทำให้เป็นจังหวัดที่ได้รับรางวัลด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน รางวัลจังหวัดสะอาด อันดับ 1 ติดต่อกันต่อเนื่อง 3 ปี

แต่อย่างไรก็ตามแม้การดำเนินการของจังหวัดเลยจะได้รับรางวัล “จังหวัดสะอาด” 2 ปีต่อเนื่อง แต่จากจำนวนปริมาณขยะสะสมของจังหวัดยังสะท้อนให้เห็นถึงความไม่ยั่งยืนในการบริหารจัดการ (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดเลย, 2563) จากการวิจัยพบว่า จังหวัดเลยมีปัญหาในการดำเนินการด้านนโยบายที่เกิดจากความไม่ต่อเนื่องและการขับเคลื่อนของผู้บริหารระดับสูง ปัญหาด้านข้อกฎหมายและการมอบอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่กำจัดขยะรวมถึงการไม่กำหนดมาตรการเชิงนโยบายในการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับเด็กและเยาวชน งบประมาณที่ไม่สอดคล้องกับพื้นที่ และจำนวนขยะที่ต้องจัดการการมีส่วนร่วมภาคประชาชน ผู้ประกอบการภาคเอกชน และหน่วยงานต่างๆ สอดคล้องกับชัยวิชิต พลหลา (2560) ที่พบว่านโยบายไม่มีความชัดเจน และไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เป็นปัญหาสำคัญในการบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จ

ด้านการจัดการการพบว่า ระดับต้นทางประชาชนยังมีปัญหาเกี่ยวกับทัศนคติ ความเชื่อ ความรับผิดชอบ ความตระหนัก ยังขาดความรู้ต่อการจัดการขยะในครัวเรือน รวมถึงขาดแรงกระตุ้นที่เป็นแรงจูงใจของประชาชนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนยังมีไม่มากเท่าที่ควร การไม่ปฏิบัติตามหลักการ 3Rs ไม่คัดแยกขยะอินทรีย์หรือขยะเปียกอย่างจริงจัง ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ

ต่างๆ ของประชาชน ในระดับกลางพบว่าเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องก็มีปัญหาในเรื่องของทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ ความตระหนัก ความรู้และความรับผิดชอบ ในการจัดการหรือปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการขยะมูลฝอยด้วยเช่นกัน ปัญหางบประมาณและบุคลากรไม่สอดคล้องกับการเก็บขนและการกำจัดขยะจำนวนมาก การไม่บังคับกฎหมายอย่างเคร่งครัดของเจ้าหน้าที่ และในระดับปลายทางพบปัญหาที่เรื่องการขอใช้สถานที่ในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนที่ติดขัดกฎหมายของหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ ส่งผลให้สถานที่กำจัดขยะไม่เพียงพอจึงทำให้มีปริมาณขยะสะสมจำนวนมาก สอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดลำพูน (2560) ที่พบการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนภายในจังหวัดเจ้าหน้าที่ต้องทำงานอย่างหนักในการแก้ไขปัญหา เพราะประชาชนยังมองว่าการจัดการขยะเป็นบทบาทหน้าที่ของภาครัฐเพียงอย่างเดียว ไม่ใช่ความรับผิดชอบของประชาชน รวมทั้งปัญหาที่เจ้าหน้าที่เองยังมีการอนุโลมในการบังคับใช้กฎหมายให้กับประชาชนประชาชนจึงไม่มีความเกรงกลัวต่อบทกฎหมายแสดงให้เห็นว่าประชาชนยังขาดทัศนคติและความเชื่อ ในการจัดการขยะมูลฝอยของครัวเรือนที่ถูกต้อง ทั้งนี้ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยตรงจากรายงานข้อมูลของสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดเลย (2562) ยังชี้ให้เห็นถึงปริมาณขยะติดเชื้อจำนวนมากที่ไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ทั้งนี้ในภาพ

รวมของการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของจังหวัดเลยพบว่าการกำกับติดตามผลการปฏิบัติงานของฝ่ายนโยบายยังไม่ครอบคลุมกระบวนการในการบริหารจัดการทั้งระบบ ตัวชี้วัดไม่มีความครอบคลุมการติดตามที่ไม่ครอบคลุมถึงระดับปฏิบัติการ

รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย หลังจากที่ได้มีการวิเคราะห์สภาพและปัญหาของการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของจังหวัดเลยแล้ว ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบและแนวคิดที่ได้จากการศึกษามาพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย ได้ดังนี้

ด้านนโยบาย ได้พัฒนาแนวทางในการกำหนดนโยบายของจังหวัดต้องมีความชัดเจนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้บริหารเอาจริงเอาจัง โดยกำหนดให้เป็น “วาระจังหวัด” กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติเทศบัญญัติ ที่เกี่ยวข้องและบังคับใช้ให้เข้มงวดบูรณาการงบประมาณจากทุกภาคส่วน เปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้ประกอบการ ภาคเอกชน ส่วนราชการ หน่วยงาน และภาคีเครือข่าย เข้ามามีส่วนร่วมกำหนดกิจกรรมหรือกลยุทธ์ที่เป็นแรงจูงใจให้กับประชาชน ชุมชน อำเภอ หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน กำหนดแนวทางการจัดหาพื้นที่เพื่อใช้ในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนที่ชัดเจน กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่เด็กและเยาวชน จึงเป็นสิ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชัยวิจิต พลหลา (2560) ได้วิจัยแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พบว่า นโยบายแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนมีความชัดเจน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่ ระดับต้นทาง ด้วยหลักการ $9R_5 + 3New$ ระดับกลางทาง ด้วยหลักการ $8R_5 + 1New$ และระดับปลายทางด้วยหลักการ $1R + 1New$ และ (3) การกำกับติดตามการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่

(R-Rethink) การสร้างปรับวิธีคิด จิตสำนึกทัศนคติ ให้ประชาชนและเจ้าหน้าที่มีทัศนคติและวิธีคิดที่ดี ที่จะมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องสอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดลำพูน (2560) ที่ ทำให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีจิตสำนึกต่อภารกิจหน้าที่มีพฤติกรรมเชิงบวก ทำให้การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของจังหวัดลำพูนประสบความสำเร็จจนได้รับรางวัลระดับประเทศติดต่อมาหลายปี, R-Responsibility ความรับผิดชอบ เป็นความตระหนักพื้นฐานที่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ต้องมี ซึ่งถ้าเกิดขึ้นแล้วจะทำให้เกิดความตระหนักที่จะทำสิ่งนั้นได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2558) ที่ได้มีแนวคิดในการพัฒนาคนให้มีความรับผิดชอบ เพื่อเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการมีความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การงานให้บรรลุความสำเร็จตามความมุ่งหมายยอมรับผลการกระทำนั้น, R-Regulator การตราระเบียบ ข้อบัญญัติและเทศบัญญัติ และการบังคับใช้กฎหมาย เป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะใช้ในการกำกับให้ทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่ให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย

สอดคล้องกับ ทฤษฎีระบบสังคม (Social System Theory) Herbert Spencer (อ้างถึงในดิเรก ฤกษ์ห่วย, 2558) ที่กล่าวว่ากฎหมายเป็นกระบวนการที่ควบคุมสังคมหรือการขัดเกลาทางสังคมที่ทำให้เกิดดุลยภาพ, 3R₃ (R-Reduce) หลักการลดการใช้ (R-Reuse), การใช้ซ้ำ (R-Recycle) การปรับปรุงกลับมาใช้ใหม่ เป็นหลักการที่ภาครัฐส่งเสริมให้ประชาชนใช้เป็นวิธีในการลดปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือน สอดคล้องกับสำนักวิชาการสภาผู้แทนราษฎร (2562) ได้จัดทำแผนแม่บทการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559-2564) มุ่งเน้นการลดการเกิดขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดด้วยการใช้หลัก 3RS เป็นกระบวนการหลักในการจัดการ, (R - Return wet Waste) การจัดการขยะอินทรีย์หรือขยะเปียก คือการจัดทำปุ๋ยหมัก การทำถังขยะเปียก เป็นวิธีการที่สอดคล้องกับไบบูลย์ แจ่มพงษ์ (2555, หน้า 3-13) ที่กล่าวถึงการใช้ประโยชน์และการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนว่าขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในครัวเรือนสามารถนำมาเพิ่มมูลค่าและประโยชน์ด้วยการทำเป็นปุ๋ยหมัก, (R - Rapid Moving Unit) หน่วยเคลื่อนที่เร็วจัดเก็บขยะมูลฝอยชุมชน เป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็วในการจัดเก็บขยะมูลฝอยชุมชน เมื่อได้รับแจ้งจากเจ้าหน้าที่ จะทำให้การเข้าถึงขยะที่อยู่ในบริเวณที่ไม่เหมาะสมได้รับการจัดการอย่างรวดเร็ว, (R - Reward) รางวัล หรือ แรงจูงใจ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ที่จะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน สอดคล้องกับ Domjan (1996, p. 199) อธิบายว่า

การจูงใจเป็นภาวะในการเพิ่มพฤติกรรมกระทำกิจกรรมของบุคคลโดยบุคคลจูงใจกระทำพฤติกรรมนั้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ, (New - New Value Added) การสร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะมูลฝอยชุมชน เป็นการนำขยะมูลฝอยชุมชน หรือ ทรัพยากรเหลือใช้มาสู่กระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยการสร้างองค์ความรู้และสร้างแรงจูงใจให้กับประชาชนและชุมชน, (New - New Welfare the Waste Fund) สวัสดิการใหม่จากกองทุนหรือธนาคารขยะมูลฝอยชุมชน เป็นทรัพยากรเหลือใช้ที่ยังมีคุณค่าและมีประโยชน์ประชาชน และชุมชนที่มีการคัดแยกขยะมูลฝอยชุมชนสามารถนำขยะมูลฝอยชุมชนที่คัดแยกแล้วไปจำหน่าย สร้างรายได้แก่ประชาชนและชุมชน สามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่จะนำไปสู่กลางทางและปลายทางได้ และ การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (New - New Normal) เป็นการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ที่สอดคล้องกับกรมควบคุมโรค (2563) ที่ได้กำหนดมาตรการจัดการขยะติดเชื้อตามหลักวิชาการไว้ เพื่อดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพผู้วิจัยจึงได้วางแนวทางและองค์ประกอบในการกำกับติดตามไว้ดังนี้ 1) กลไกการกำกับติดตาม ประกอบด้วย คณะกรรมการจัดการสิ่งปฏิกูลมูลฝอยจังหวัด คณะทำงานโครงการ “จังหวัดสะอาด” ผู้บริหารระดับจังหวัด อำเภอ ท้องถิ่น และชุมชน 2) ประเด็นที่กำกับติดตาม ทั้งนโยบายของรัฐบาลและจังหวัด ตัวชี้วัด ทรัพยากรที่ใช้ การดำเนินการ

จัดการขยะมูลฝอยชุมชน ระยะเวลา ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน 3) การรายงานผล ผ่านระบบ E-Report ระบบสารสนเทศกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (ม.ผ.2) กลุ่มไลน์ สอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดลำพูน (2560) ที่ได้วางองค์ประกอบในการกำกับติดตามที่ครอบคลุมทั้งการติดตามตั้งแต่ระดับนโยบาย จนถึงระดับปฏิบัติการ

การประเมินรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย มีขั้นตอน กระบวนการ องค์ประกอบ กลไกและมาตรการในการขับเคลื่อน ด้านนโยบาย ด้านการจัดการ และด้านการกำกับติดตามมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้สถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19)

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จังหวัดมีการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน และกำหนดเป็นนโยบายสำคัญเป็น วาระจังหวัด กำหนดตัวชี้วัดเดียวกันให้ทุกหน่วยงานถือปฏิบัติ อย่างจริงจัง และเคร่งครัด

1.2 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ลงพื้นที่เอาใจจริงเอาใจ ดำเนินการเชิงรุก เพื่อสร้างให้ประชาชนตระหนัก เข้าใจ และยึดถือเป็นหน้าที่

รับผิดชอบที่จะต้องบริหารจัดการขยะในครัวเรือนให้เกิดขยะน้อยที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้นำรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย ไปใช้ในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนที่มีปัญหา หรือยังไม่มีรูปแบบในการจัดการที่ดี เพื่อเป็นต้นแบบภายในจังหวัด และขยายผลไปยังชุมชนอื่นๆ

2.2 ควรศึกษาวิจัยเชิงประเมิน (evaluation research) ในการนำรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย เพื่อศึกษาประสิทธิภาพ ข้อบกพร่องของรูปแบบแล้วนำมาปรับปรุงให้รูปแบบมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหามากขึ้น

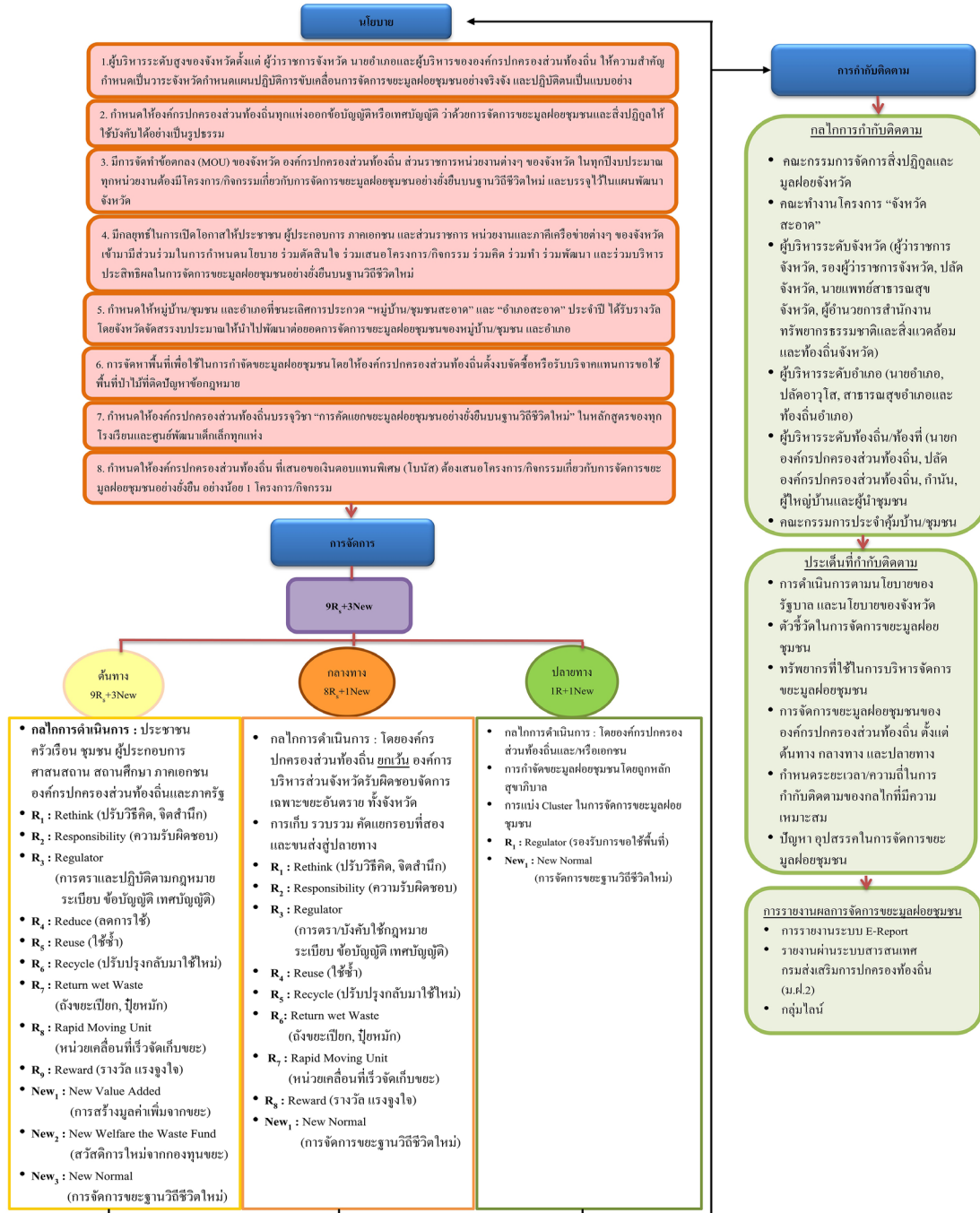
7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ทั้ง 3 ด้าน ที่นำมาสร้างเป็นรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่ เป็นสิ่งที่ทำให้การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนประสบความสำเร็จและแก้ไขปัญหาขยะของพื้นที่ ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ท้องถิ่น ชุมชนและครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะเป็นองค์ประกอบที่ครอบคลุมการดำเนินการตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติ โดยเฉพาะองค์ประกอบในด้านการจัดการ $9R_5 + 3New$, $8R_5 + 1New$ และ $1R + 1New$

ที่เป็นหลักการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนที่จะสร้าง
ความยั่งยืนในการบริหารจัดการ ตามหลักวิชาการ

ภายใต้การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา
2019 (COVID-19)

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. (2563). รายงานสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัส โควิด-19 2019. เข้าถึงได้จาก <http://ddc.moph.go.th>
- กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2561). รายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2561. เข้าถึงได้จาก <https://www.pcd.go.th/>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2558). การพัฒนาสังคม. เข้าถึงได้จาก http://dnfe5.nfe.go.th/ilp/so02_5html
- ชัยวิชิต พลหลา. (2559). แนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพบูลย์ แจ่มพงษ์. (2554). พฤติกรรมการจัดการขยะและน้ำเสียในครัวเรือนของประชาชน. *วารสารวิจัยและพัฒนา*, 3, 3-13.
- ดิเรก ฤกษ์หรรษา. (2558). สังคมไทยกับการบริหารการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร: หน่วยที่ 2 ทฤษฎีและแนวทางการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เข้าถึงได้จาก www.agri.stou.ac.th
- วิจิต อุ๋อ้น. (2550). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2549). การวิจัยการตลาด. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2562). การจัดการขยะมูลฝอยในประเทศไทย. เอกสารวิชาการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูน. (2560). แผนปฏิบัติการ “ประเทศไทยไร้ขยะ” จังหวัดลำพูน. เข้าถึงได้จาก <http://www.dla.go.th/servletTemplateServlet?province=lpn>
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดเลย. (2562). การจัดการขยะมูลฝอยจังหวัดเลยประจำปี 2562. เข้าถึงได้จาก <https://loeilocal.go.th/public/>
- _____. (2563). การถอดบทเรียนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนจังหวัดเลย ประจำปี พ.ศ. 2563. เข้าถึงได้จาก <https://loeilocal.go.th/public/>
- Domjan, M. (1996). *The Principles of Learning and Behavior Belmont*. California: Thomson Wadsworth.